

Ya Hu Ve Adem 26

– KENAN KOÇ · 23 Ocak 2017

8.2-) Sıfat-ı Selbiye

Selb, inkar etmek demektir. Bu sıfatlar başka herhangi bir varlığın varlığını inkâr eden sıfatlardır. Bunlar, Allah'tan başka hiçbir varlıkta bulunmazlar. Bu sıfatlara tenzihiye de denilmiştir. Çünkü kuldaki özelliklere zıt olan sıfatlardır. Mesela vahdaniyet kesretin; beka faniliğin zıddıdır. Zati sıfatlar da denir. Allah'ın zatıyla birlikte olan O'ndan ayrı kabul edilemeyen sıfatlardır.

8.2.1-) Vahdaniyet

Allah'ın birliği, teklîgidir. Uluhiyetinde ve sıfatlarında ortağı ve benzeri yoktur. Allah'ın; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir olması (Ahad) ve benzerinin bulunmaması demektir. Birlikü; benzeri olmamak, artmaktan, eksilmekten, parçalara ayrılmaktan beri olmak demektir. Artmaktan beri olduğu için, ihlas suresinde "doğurmamıştır" denir. Tevhidi uluhiyet, Allah'ın ilim ve sözle, kemal sıfatlara sahip bütün noksan sıfatlardan beri olduğunu söylemektir. Burada kalple tasdik yerine, ilimle söylemek denmiştir. Çünkü kalple tasdik etmenin en iyi yolu, ilimle bu gerçeği mutlak çürütülemez felsefeyi kavrayabilmektir. Tevhidi iradi ise yalnız Allah'a kulluk etmektir. Yani kavranan tevhidi uluhiyenin uygulanmasıdır. İşte mutlak felsefenin üstüne kurulan Salt Din'in dayanağı ve amacı burasıdır. Tevhid'in bu iki yönü olmadan tevhid, tevhid olmaz. Bu da ruhani meselelerin teoride, düşüncede kalmayıp pratiğe dökülmesi gerektiği gerçeğine dayanır. Böylece düşünce ve pratik birbirini destekleyip besleyen bir döngü oluşturur.

Allah'ın birliğini göz ardı edip, kendini O'na eş koşmaya çalışan kişi firavun olur. Allah'ın tüm varlıkları oluşturan gücünden destek alarak bunu kendi çıkarlarına kullanmak, Allah'a eş koşmaktır. Örneğin; herhangi bir şeyi, başkalarının zararına olsa da ille de elde etmeyi istemek, hatta bu yönde dua, zikir vb çalışmalara yönelmek firavunlaşmaktır. "Dinde zorlama yoktur"u bu yönden de anlayabiliriz. Dinde; yani Allah'ın sisteminde, sünnetullahta zorla, illa da olacak diye bir şey istenmez. O nedenle hayırlısı dilenir. Zorlama, firavunluğu da beraberinde getirir. Allah, yaratmasında birdir. Her şey yaratılmaya ve yok

edilmeye mahkumdur. Bu nedenle mümkünat adını alır. İşte firavunluk, mümkünata karışması, olabilirliği dileme ve gerçekleştirme yetkisinde Allah'a karşı çıkmaya çalışması, ortak koşması bakımından şirktir.

8.2.2-) Beka

Allah'ın ebedi (ve dolayısıyla ezeli) olması, varlığının sonu olmamasıdır: "Kainatta her şey fanidir. Yalnız Celal ve İkrâm sahibi olan Rabbin (zâtı) bakidir (ebedidir)." (55 27). Allah tüm eksikliklerden münezzehe olduğu için O'nu yok edebilecek bir kuvvet

yoktur. Kainatta tüm âlemler zıtların birliğinden dolayı oluşur. Çok basit bir örnekle; soğukun zıddı sıcak olmasa soğuk değişmez, daim kalırdı. Hatta çok küçük bir sıcaklık farkı dahi olmazdı. Zıddı olan bir sıcak kavramı oluşmazdı. Reel ve kavramsal olarak, aslında soğuk, soğuk da olmazdı. Ona soğuk denmezdi. O, normal ve hep aynı olan bir hal olurdu.

Oysa değişim, kainatın karakteridir. Zıttı olmayan tek varlık kainatın bir unsuru olmayan ve kainat kendisinin bir unsuru olmayan Allah'tır. Bu nedenle de beka hali üzeredir. Bekanın zıddı fenadır. Yani bir sonu olmaktır. Sonu olana fani, olmayana baki denir.

Allah'ın yok olacağı hiçbir zaman düşünülemez. Çünkü önceden de bahsedildiği gibi Allah zamandan münezzehtir. Var olduğu için daima var olacak olandır. O, başka bir şeyin kudretinin eseri olmadığı için yine başka bir nedenden dolayı yokluğa da uğrayamaz. Kainatta her şey başka bir nedenden dolayı varlık bulur ve yine başka nedenlerden dolayı değişime uğrar, yokluğa gider. Ama nedenlerden bağımsız olan varlık, varlığında bir nedene ihtiyaç sahibi olmadığı gibi yokluğunu gerçekleştirecek bir nedenden de münezzehtir. Allah'ın şanında yokluk ve değişiklik düşünülemez. Ancak

"O, her an yeni bir şanda" (55/29) olarak varlıkları yaratandır. Allah'ın Varlığı kalıcı ve sürekli, varlıkları geçicidir.

8.2.3-) Kıyam bi nefsihi (bi zatıhi)

Allah'ın başka bir zata veya mekana muhtaç olmayarak, zatı ile kalıcı olması, ayakta durması (kaim olması) dır.

"Şüphe yok ki Allah, bütün âlemlerden mustağnidir." (29/8).

Yani bütün âlemlerden ayırır. Daha farklı bir şeydir. Dolayısıyla âlemlere ve onlardaki hiçbir şeye muhtaç değildir. Âlemlerdeki varlıklar, varlıklarının ayakta durmasını ve kalıcılığını başka varlıklara (vesileler) ve dolayısıyla vesileler zincirinin son halkasında, gerçekte Allah'a dayanarak sağlarlar.

"Ey insanlar siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir." (35/ 15).

Allah'ın varlığı kendi zatıyla kalıcıdır. Kendi varlığı zatının gereğidir, başkasından değildir. Bu nedenle daha önce üzerinde durduğumuz gibi, Allah'a Vacib-ül vücut (varlığı kendinden olan, var olması zorunlu olan) denir. Eğer böyle olmasaydı ne kainat olurdu ne de başka bir şey. Öneme binaen tekrar edecek olursak, Allah, zatını yaratmış değildir. Zatı kendinden vardır, ezeli ve ebedidir. Bu nedenden, Allah zatını yok edebilir de değildir. Bunlar kabul edilmedikçe, içinde yaşadığımız kainatın ve âlemlerin varlığını izah etmeye imkan kalmaz. Allah'tan başka var olan şeyler ise (mümkünat) hem var olmaya, hem de yok olmaya bağlıdır. Hem varlıkları hem de yoklukları düşünülebilir olduğundan, bir Varedici'ye, Halden hale dönüştürücüye muhtaçtır.

8.2.4-) Kıdem

Allah'ın ezeli (ve dolayısıyla ebedi) olması, yani vücudunun bir başlangıcı olmaması,

evvelsizliği demektir. Allah kadim ve ezeli olmayıp hadis (sonradan olan) olsaydı, var olmak için kendinden başka bir yaratana muhtaç olurdu. Vücudu yokken sonradan yaratılan şey bir yaratıcıya muhtaçtır. Vücudu kadim ve zatının gereği olan varlık ise, yaratıcıya muhtaç değildir. Öyle ki kendi zatına bile yaratıcı olarak muhtaç değildir. Kıdemın zıttı hudusdur. Kıdem Allah için vacip yani zorunlu olduğundan, zıttı olan hudus asla mümkün değildir. Yani Allah'ı kim yarattı sorusu muhaldir. Ezeliyet evveli olmamaktır ve evveli olmayana kadim denir. Kadimin zıttı hadistir ki sonradan meydana gelen demektir.

Allah'ın varlığının başlangıcı yoktur. O'ndan evvel yokluk geçmemiştir. Varlık ile yokluk, gece ile gündüz, ölümle hayat gibi kainat boyutundaki zıt kavramlardır. Ve bunlar birbirlerinin delilleridir (bir cesedin, ait olduğu vücudun bir zamanlar yaşıyor olmasının delili olduğu gibi). Dolayısıyla kâinat vardır. Var olması bir zamanlar yok olduğuna ve/veya olacağına delildir. Ancak bu yokluk ve hiçlik, kainat ve âlemler açısından dır. Kainat ya da alemlerin olmadığı/olmayacağı anı ifade eder. Ama bu, mutlak anlamda hiçliğin olduğu anlamına gelmez. Çünkü mutlak anlamda hiçlik kendinden gayrı bir varlığa imkan vermeyecek bir kavramdır. Ve bu durumda sadece hiçliğin varlığı mümkün ve zaruridir. Ancak böyle olmadığına göre, mutlak hiçlik hiçbir zaman olmamıştır. Olmaması hiçbir zaman

olamayacağıının da ispatıdır. Çünkü mutlak hiçlik, hiçbir zaman kesitinde varlık kabul etmez. Var olan tek şey hiçliğin kendisidir. Ki bu da aslında kendisiyle çelişir. Çünkü kavramsal olarak hiçliğin kendisinin varlığı bile bir varlığa delildir, dolayısıyla hiçlik, hiç var olamaz.

İşte bu düşünceden hareketle hiçlik var olmayacaktır. Ama kâinatın yok olduğu ya da olacağı, varlığının bir delili olarak düşünülebilir. Kainattan ayrı ve hiçliği hiçbir an düşünölemeyecek bir varlık olmak zorundadır. Ki bu da Allah'tır.

O halde; yukarıda düşündüğümüz şekilde, Allah'ın varlığı da bir zamanlar yok olduğunun ya da yok olacağıının bir delili değil midir? Değildir! Çünkü bu zıtlık delili, kâinat boyutunda geçerlidir. Kâinattan aşkın olan bir varlıkta zıtlık delili düşünölemez. Yani örneğin kâinatta hem ölüm hem yaşam vardır. Ancak Allah'ta sadece hayat var olabilir (El Hayy). Zıttı olamaz. Aksi takdirde Allah'ın olmaması lazım gelir. Yani Allah için düşünölecek sıfatlar süreklilik arz etmek zorundadır. Zıttı ile değişimi söz konusu değildir. Oysa kâinatta ise tam tersine sürekli olarak bir sıfatın varlığı düşünölemez. Mutlaka zıttıyla düşünölmek zorundadır. Bunun nedeni kâinatta değişimin Allah'ın zatında An-ı daimin mevcudiyetidir.

Allah'ın varlığının yanında, miyarlarca seneler bir salise bile sayılmaz. Gördüğümüz âlemler milyarlarca seneden beri mevcut olmuş ya da olacak olsa, yine Allah'ın ezeliiliği yanında bir saliselik bir hayata sahip sayılmazlar. Yok hükmündedirler. Çünkü 1 salise bile, zamanın varlığını gösterir. Oysa Allah, zamanın varlığıyla birlikte düşünölemez. Zamandan münezzehe olmak durumundadır. Çünkü zaman değişim, değişim varlık ve yokluk arasında gidip gelmek demektir. Oysa Allah'ın sadece her an var olduğu ve olacağı söylenebilir. Hiçbir an yok olduğu düşünölemez. Demek ki aslında, Allah'ı zaman ve mekana bağlı kavramlarla birlikte düşünemeyiz. Ancak başka tarz bir ifade biçimi bilmediğimizden, ister istemez bu kavramları kullanarak dillendirmek zorunda kalırız.

Hadis, Kadim'in kudretiyle yaratılmıştır.Yaratılanlar yaratana mahsus kadim sıfatını

taşıyamaz. O'nun ezeli ve ebedi varlığıyla birlikte hiçbir şey yoktu ve olmayacaktır. Dahı halen öyledir. Sadece Allah vardır. Âlemler sonradan yaratılmıştır ve hayal hükmündedir. Bunun ispatı sürekli değişim yani geçiciliktir. Bizim bakış açımıza göre değişim olmadan varlık bulma olmaz gibi görülmektedir. Çünkü hareket, fiil, bildiğimiz varlığa ait her şey bir değişimi de içinde barındırır. İşte Allah, değişimden münezze olarak var olabilen demektir. Ki düşüncemizin bunu kavraması imkânsızdır. Bu nedenle Allah'ın zatını düşünmeyin denir.

8.2.5-) Muhalefetün lil havadis (havadise muhalefet)

O'nun hiçbir şeye benzememesi, hiçbir şeyin de O'na benzememesidir. Allah ezeldir. Varlıklar ise sonradan meydana gelmiştir. Hiç Yaradan yaratılanlar gibi olur mu? . Havadis; hadis, hadise, sonradan var olmuş şeyler demektir. Havadise muhalefet sıfatı, Allah'ın zatında ve sıfatlarında hiçbir şeye benzememesi ve hiçbir mislinin bulunmaması demektir. Allah'ın zatı, yukarda değindiğimiz gibi kavranması imkansız olan zattır. Sıfatları ise, yine yukarda değindiğimiz gibi, süreklilik arz ettiğinden bildiğimiz varlıklardaki sıfatlara benzemez.

"O'nun benzeri yoktur. O her şeyi işitici ve görücüdür." (26/ 11).

Dolayısıyla Allah, insanların akıl ve duyu organlarıyla düşündükleri her şeyden başkadır. Hadisin kadimi algılaması, hadise göre olup eksiktir. Akıl ve duyu organları, ancak hadis olan varlıkları, belli vasıtalarla ve ancak yine sadece belli yönleriyle, kendine göre kavrar. Hiçbir varlığı tam anlamıyla kavradığımızı, bildiğimizi söyleyemeyiz. Örneğin bir masayı sadece dış hatlarıyla biliriz ama onu elementler, atomlar düzeyinde yardımcı araçlarla kavrayabilirken, atom altı düzeyde hiç görüp kavrayamayız. Bir insanı sadece belli yönleriyle tanırız. Hal böyleyken kadim olanı kavramamız nasıl düşünülebilir?

İşte bu nedenlerle Allah yaratılmış şeylerden hiç birine, hiçbir yönden benzemez. Hatırlara gelen her şeyden, Allah mutlak suretle başkadır. Mümkünat değişir, başkalaşır, birbirlerine çeşitli yönlerden çeşitli bakış açılarına göre benzer ve sonunda bilinen formu tamamen yok olur. Mümkünatın yok olması da mümkünatın gözünde olup, mutlak yokluk değildir. Ancak aksi de doğrudur. Yani mümkünatın varlığı da mümkünatın gözünde olup mutlak varlık değildir. Öyleyse mümkünat, mümkünata göre varlığı var kabul edilen, mutlak yoklukla mutlak varlık arasında, yok hükmünde olan varlıktır. Bütün geçici ve ölümlü varlıklar, her hal ve şekillerinde, asla Allah'a benzemezler. Bu nedenle kendi varlığını veya herhangi bir varlığı en alt seviyede bile ilahlaştırın, ilahlaştırmaya müsaade eden, şirk koşmuş olur. Sevgiliyi bile taparcasına sevmek şirk ve varlık sevgisi var edenden ötürüdür (Yunus Emre'nin dediği gibi, Yaradılanı sevdik yaradandan ötürü).

Sonradan meydana gelmiş bir nesne, Kadim olan hikmet sahibi Allah'a ortak olamaz. Bu düşünceye kapılanlar, kendilerinin veya başkasının ölümlü varlıklarını ilah olmaya yükselterek, Allah'ın yüce varlığını da yaratık derecesine düşürmüş olur. İnsanın ve canlı cansız tüm mümkünatın, mekâna, zamana, yiyip içmeye, doğmaya v.b. hallere muhtaçlığı vardır. Allah, tüm

bunlardan beri olup, O'nun arşı, kürsisi, yedi kat seması ve daha nice âlemleri vardır. Fakat O, bunlardan hiç birine muhtaç değildir. Bunlar yok iken O, yine aynı varlığıyla vardı . O'nda bir değişim olması düşünülemez.